

เพราะเห็นตน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ธรรมจะแก้ไขเราได้

ชีวิตนี้ถ้าพูดถึงมีความทุกข์ มีความทุกข์พอสมควร มีความทุกข์เลยละ ชีวิตเราเนี่ย ที่มันจะแก้ไขได้ก็ธรรมะจะแก้ไขชีวิตของเราได้ ไม่อย่างนั้นชีวิตเรารุ่มๆ คอนๆ นะ หาที่พึ่งกัน หาที่อยู่หาที่พึ่ง เกิดมาพบพระพุทธศาสนานี้มหัศจรรย์มาก เป็นของที่ประเสริฐมาก ประเสริฐจริงๆ ประเสริฐ สามารถจะแก้ไขความทุกข์ในหัวใจของเราออกทั้งหมดได้ ความทุกข์ในใจของเราที่มีความทุกข์อยู่เนี่ย แล้วมันเป็นความประเสริฐ ประเสริฐที่ว่าเราเกิดเป็นมนุษย์

กรรมจำแนกให้สัตว์เกิดต่างๆ กัน เราก็เกิดมาเป็นมนุษย์ สถานะของเราก็ไม่เหมือนกัน สถานะของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกันเลย เกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่ความสูง-ความต่ำของหัวใจก็ไม่เหมือนกัน ความสูง-ความต่ำของสถานะทางสังคมก็ไม่เหมือนกัน ความสูง-ความต่ำในการประกอบสัมมาอาชีพะขึ้นมาให้มีมากมีน้อยก็ต่างกัน เห็นไหม มันต่างกันเพราะอะไร เพราะกรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน กรรมที่เรากระทำมานั้นนะ จำแนกให้เราเกิดมาเป็นแบบนี้ แล้วเราเกิดมา ถึงว่าเป็นบุญกุศลมหาศาล เป็นบุญกุศลมหาศาลเพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ แล้วพบพระพุทธศาสนา อยู่ในธรรมบทนะ เวลาเทวดาเขาจะหมดอายุขัยของเขา เขาอวยพรกันนะ อวยพรกันว่า ถ้าดับจากเทวดาแล้วให้เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนาด้วย เพราะเราจะได้สร้างบุญกุศล

“บุญกุศล” ทำบุญกุศลนี้มีเฉพาะในศาสนาพุทธเรา เพราะในศาสนาพุทธเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราศรัทธาต่อกันถึงพระสงฆ์ เราได้ทำบุญกับพระสงฆ์ “พระสงฆ์” พระสงฆ์นี้มาจากไหน “พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์” พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้วถึงสอนอัญญาโกณฑัญญะเป็นสงฆ์องค์แรก

สงฆ์ก็คือว่าผู้ที่ปวารณาตัว บวชในสมมุติในจุดตกกรรม เป็นสมมุติสงฆ์โดยสมบุรณ์ สงฆ์เป็นสงฆ์ “สังฆะ” สังฆะคือสังคมาของสงฆ์ แล้วเราเป็นชาวพุทธ ทำบุญกุศลในนี้ เกิดเป็นชาวพุทธ แล้วพบพระพุทธศาสนา ได้สร้างบุญกุศล แต่ในศาสนาอื่นเขาไม่มีสงฆ์ตรงนี้ไง

สงฆ์เกิดขึ้นมาเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมก่อน แล้ววางธรรมธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา เราบวชกันเข้ามาได้เป็นสงฆ์โดยสมมุติก่อน แล้วเราก็อยมาวบวชใจของเราให้เป็นสงฆ์โดยใจของเราเป็นสงฆ์ขึ้นมา เป็นพระขึ้นมาในหัวใจ ถ้าใจดวงไหนเป็นพระขึ้นมาพ้นจากทุกข์ทั้งหมดเลย

แต่ใจของเรามันปลอมทั้งหมดเลย เพราะใจของเราปลอม มันเลยเอาแต่ความทุกข์มาให้เรา เอาความทุกข์เอาความเร่าร้อนมาใส่ใจของเรา แล้วใครเป็นคนไปเอาเข้ามา ภูเขา เลกา สิ่งวัตถุก่อสร้างต่างๆ เขาไม่รู้เรื่องของเขาเลย เขาอยู่ของเขาตามธรรมชาติของเขา หัวใจของเราไปกว้านมาให้ เป็นความเร่าร้อนของเราทั้งหมด เพราะอะไร เพราะเราไม่รู้ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา อวิชชาอยู่ในหัวใจของสัตว์โลกทั้งหมด สัตว์ที่เวียนเกิดเวียนตายอยู่ในโลกนี้มันมีวิชาคือความรู้ที่ไม่จริง ความรู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่

“ชาติรู้” ความรู้เป็นชาติรู้ขึ้นมา ชาติรู้เป็นจิตวิญญาณ จิตวิญญาณที่การเกิดการตาย ตายเกิด ตายเกิดในวัฏฏะมันอยู่ในหัวใจของเราแล้วมันไม่รู้เรื่อง ได้สถานะของการเป็นมนุษย์มันมันก็ลืมเนื้อลืมตัว มันเข้าใจว่าชาตินี้มีชาติเดียว เกิดมาเป็นมนุษย์ก็เป็นเรา แต่ศาสนานี้สอนถึงว่า การเกิดมาเป็นมนุษย์มาจากไหน เห็นไหม ศาสนานี้อธิบายได้หมด กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดมาอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นหมด เห็นด้วยบุพเพนิวาสานุสติญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ววางไว้ สอนไว้

แต่เราไม่ได้ศึกษาตรงนั้น เราไม่รู้ เราไม่รู้ตามความเป็นจริง ไม่รู้ตามธรรม แต่รู้ตามสัญญาของเรา รู้ตามในหัวใจของเรา หัวใจของเราทุกคนเกิดมาแล้วมันกระหึ่มยืมยืมย่อง มันจงหองพอง ขน กิเลสในหัวใจมันจะว่าเรานี้แน่ที่สุด เรานี้คนที่รักตัวที่สุด มันจะเอาชีวิตนี้รอด เอาชีวิตนี้อยู่

เหนือคนอื่น นี่ก็เลสมันเป็นอย่างนั้นโดยธรรมชาติ มันไม่รู้ตัวมันเองเลยนะว่ามันมาจากไหน แล้วจะไปไหน

แต่ธรรมสอน สอนว่า “มาจากกรรม” ทำบุญกุศลเกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่อง “ทาน ศีล ภาวนา” สอนเรื่องภาวนา เรื่องชำระจิตใจของตัวเองให้พ้นไปได้ แต่มันก็ยังไม่พ้น เพราะอะไร เพราะว่าเราเชื่อมา เราศึกษามา นี่เป็นสุดมยปัญญา แบบแปลนแผนผังทุกอย่างที่เกิดขึ้นมานี้ เราอ่านแบบแปลนแผนผังออกแล้วเราถึงได้ก่อร่างสร้างขึ้นมาตามแบบแปลนแผนผังนั้น

ธรรมะก็เหมือนกัน เราศึกษาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานี้เป็นการศึกษาเล่าเรียนมา เป็นสุดมยปัญญาการศึกษามาเพื่อให้เรารู้ ให้เป็นแบบแปลนแผนผังที่เราจะก้าวเดินเข้าไปในหัวใจของเรา เราไม่เห็นเรา เราไม่เคยเห็นโทษของเรา เราไม่เคยเห็นโทษใดๆ ทั้งสิ้น ไม่เคยเห็นตัวตน เห็นแต่ว่าสิ่งที่เราไปยึดไปมั่น สิ่งที่ว่าอยากจะคิดว่าสิ่งนั้นเป็นที่พึ่งที่อาศัย ใจมันไม่เห็นโทษ มันเลยไปเกาะเกี่ยวสิ่งข้างนอกทั้งหมด

“รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร” เป็นบ่วงของมารแล้วใจนี่ก็เป็นมารทั้งหัวใจ มารในหัวใจเราเต็มครอบคลุมในหัวใจของเรา ใจของเรานี้เป็นซี่ข้าของมาร มารอยู่บนหัวใจของเรา เห็นไหม ขับเคลื่อนไปพร้อมกับความคิดของเราในหัวใจของเรา บีบบี้สีไฟของเราให้เราคิดออกไป เราจะคิดออกไป เราแสวงหาออกไป แล้วไม่ได้ความสมหวังกลับมา ฟังสิ มันไม่เคยได้ความสมหวังกลับมาในหัวใจของมัน แล้วมันก็ขับถ่ายความไม่พอใจเอาไว้ในหัวใจของเรา นี่มันเป็นความทุกข์ มารมันอยู่ในหัวใจของเราโดยธรรมชาติ มันถึงสืบทอดกับสิ่งข้างนอกได้โดยธรรมชาติของมันเลย สืบทอดกับรูป รส กลิ่น เสียง ภายนอกโดยสื่อกันเข้าใจกัน ดัดไปหมด มันไม่เห็น รูป รส กลิ่น เสียงภายนอกว่าเป็นสิ่งที่ว่าเป็นของไม่จริงยั่งยืน

สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจังทั้งหมด

สิ่งที่เป็นอนิจจังแต่ถ้าเป็นของๆ เราแล้วอยากจะให้มันอยู่กับเรานานๆ

สิ่งที่เป็นความสุข สิ่งที่เป็นความพอใจอยากจะให้อยู่กับเรานานๆ

สิ่งที่เป็นความสุขอยู่ชั่วคราว สิ่งที่เป็นความทุกข์นี้มันจะบีบบีบไฟในหัวใจนั้นตลอดไป แล้วขอบคิดแต่เรื่องของความทุกข์เหล่านั้นในใจของตัวเองตลอด มันไม่เคยเห็นโทษจากสิ่งภายนอก ถ้าไม่เห็นโทษมันจะวางสิ่งนั้นไม่ได้ ถ้าเห็นโทษจากสิ่งภายนอก มันจะรู้จักโทษ

โทษจากภายนอกใครเป็นคนไปเห็น ใครเป็นคนไปยึดล่ะ? หัวใจของเราเป็นคนไปยึด เป็นคนไปหมายไว้ทั้งนั้น ถ้าหัวใจเราไปหมายไปยึดสิ่งข้างนอก มันไปยึดกับสิ่งข้างนอก มันก็ออกไปข้างนอกหมด แล้วมันก็ปล่อยให้บ้านนี้เป็นเรือนร้างไง หัวใจอยู่ในกลางหัวอกของเราละ แต่มันไม่เคยอยู่กับเราเลย เราว่าเราเป็นผู้ปฏิบัติมานั่งอยู่ที่นี่ ขณะปัจจุบันนี้ใจอยู่กับเราไหม มันคิดวอกแวกไปทางไหนบ้างล่ะ มันคิดไปถึงบ้านถึงเรือน ถึงสิ่งที่ว่าเรายังไม่ได้ทำเก็บไว้เรียบร้อย สิ่งของนี่ มันก็เป็นนิวรรณ์

นิวรรณ์ทำให้ใจขุ่นอยู่ตลอดเวลา มันคิดถึงสิ่งใด มันปรากฏเป็นภาพนั้นขึ้นมาในหัวใจของเราแล้ว มันคิดถึงสิ่งใด สิ่งนั้นเกิดขึ้น ใจมันส่งออกไปหมดแล้ว ร่างกายนั่งอยู่ที่นี่แต่หัวใจไม่อยู่ในร่างกายของเราเลย มันไปไหน นั่นนะ เพราะมันไม่รู้จักโทษใดๆ ทั้งสิ้น มันเกาะ มันเกาะมันยึดไปทั้งหมดเลย

นี่เห็นโทษภายนอกไหม ถ้าไม่เห็นโทษ สรรพสิ่งนั้นเป็นอนิจจัง ความสกปรกโสภณ เกิดจากหัวใจนี้ไปให้ค่า ความสกปรกโสภณ เปรียบเหมือนอาการเสื้อผ้า อาการเสื้อผ้าหรือผ้าเราพับเก็บไว้ในตู้จะเก็บไว้เฉอะ จะก็เปียก็เดือน มันสะอาดบริสุทธิ์อยู่อย่างนั้น เอามาใส่สิ เอามาห่มสิ ผ้าจืดห่มไป “อิมัง” อิมังคือว่าพาดใส่ตัวเราแล้วมันจะสกปรกโสภณทันทีเลย มันสกปรกโสภณเพราะอะไร เพราะเหงื่อไคลของเราไปอยู่กับในวัตถุนั้น ไปใช้ในวัตถุนั้น

อารมณ์ก็เหมือนกัน มันคิดถึงสิ่งใด สิ่งที่เราคิดถึงนั้นเขาไม่รู้เรื่องเลย เขาอยู่ของเขาโดยธรรมชาติของเขา เขาเกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติของเขา แต่ใจเรานี้ไปเกาะไปเกี่ยวของเขาเอง ไปเกาะไปเกี่ยว ถ้าไปเกาะไปเกี่ยว มันไปเกาะไปเกี่ยวเพราะอะไร เพราะมันไม่รู้ ถ้ารู้ถึงโทษภายนอก โทษจากข้างนอกให้มันปล่อยวางเข้ามา โทษจากภายนอกนี้มันเกาะเกี่ยวเป็นธรรมชาติของมันเพราะเป็นสมมุติ เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้สมมุติทั้งหมด สมมุติคือของชั่วคราว

แล้วมนุษย์ มนุษย์มีกายกับใจ สิ่งที่จะสื่อกันได้สิ่งที่ทำให้ค่ากันได้เพื่อเป็นสมมุติ เพื่อจะสื่อต่อกัน สื่อภาษากัน สิ่งนั้นเป็นสมมุติที่โลกเขาให้ค่ากันอยู่ สมมุติซ้อนสมมุติ ใจเราก็เป็นสมมุติ ใจเรา อารมณ์ของใจนี้เป็นสมมุติ แต่ตัวของใจจริงๆ มันไม่เป็นสมมุติหรอก มันถึงเกิดตาย เกิด

ตายไม่มีวันที่สิ้นสุด ไม่มีต้นไม่มีปลาย มันหมุนเวียนของมันไปโดยธรรมชาติของมัน ไม่มีที่สิ้นสุด หมุนออกไป เกิดจากชาตินั้น ตายไปอย่างนั้น

แล้วเกิดในปัจจุบันนี้ก็เกิดเหมือนกัน เกิดในอารมณ์ อารมณ์ส่วนใดส่วนหนึ่งเกิดขึ้นวันหนึ่งเป็นร้อยหนพันหน มันเกิดดับ เกิดดับ เราก็รำคาญตัวเองเหลือเกิน ว่าทำไมมันเอาตัวเองไม่ให้อยู่ในอำนาจของเราละ ของๆ เรามันต้องอยู่ในอำนาจของเราได้ สมบัติสิ่งข้างนอกเรายังเก็บเข้าสู่เข้าเซฟได้ แต่อารมณ์ของใจมันเก็บไม่ได้ มันเป็นอย่างไรร

นี่พระพุทธเจ้าถึงสอนว่า “ต้องทำความสงบของใจ”

คนเรานะถ้าวิ่งอยู่ คนเรากำลังเดินอยู่ การประกอบการทำงานจะหลุดไม่หลุดมือไป เพราะว่าอะไร เพราะมันไม่หยุดไม่อยู่นิ่ง มือเราขยับอยู่ตลอดเวลา เราจะไปทำอะไรแล้วแต่ การเขียน การอ่านต่างๆ ต้องหยุดนิ่ง การเขียน การอ่านถึงจะได้ผล ถึงจะเข้าใจเนื้อหาสาระการเขียนการอ่านนั้นได้จริง

จิตก็เหมือนกัน หัวใจก็เหมือนกัน มันวิ่งอยู่ตลอดเวลา มันขยับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา มันเป็นอดีต-อนาคตอยู่ตลอดเวลา คิด คิด คิดแต่อดีตอนาคต ออกปัจจุบัน ปัจจุบันคือปัจจุบันคือหัวใจของเราแน่ละ แต่มันคิดอดีตอนาคต มันคิดแต่ปัจจุบันไม่ได้ พลังงานมันส่งออกทั้งหมด มันส่งออกไป ส่งออกไป แล้วไปไหน? ไปหมายในสิ่งต่างๆ ทั้งหมดที่มันคิดขึ้นมา

สิ่งที่มันคิดขึ้นมามันต้องเคยเห็นขึ้นมาหรือไม่เคยเห็นขึ้นมา มันจินตนาการขึ้นมา สิ่งนี้จินตนาการขึ้นมา ขึ้นมาจากไหน? ขึ้นมาจากความไม่รู้ว่ สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันนี้ สิ่งนั้นถ้าเป็นวิชาการ หรือวิชาชีพ วิชาชีพจะเป็นประโยชน์ต่อเมื่อเราทำงาน สิ่งที่เราทำงาน ประกอบอาชีพขึ้นมาเป็นวิชาชีพ แต่ปัจจุบันนี้มันไม่ใช่ ปัจจุบันนี้เราต้องการความสงบของใจ เราต้องการแสวงหาใจของเราให้พบ

ถ้าเราเห็นคน “เราเห็นคน” เราจับคนได้ คนนั้นถึงเป็นผู้ที่ทำงานใช่ไหม

สิ่งใดเริ่มต้นนับค่า นับจากที่ไหนขึ้นไป? นับจาก ๑ ใช่ไหม นับจากเราใช่ไหม เรานับจากเราไม่ได้เลย ปัจจุบันนี้เราเป็นศูนย์ทั้งหมดเลย เป็นศูนย์ด้วยความสมมุติ เป็นศูนย์ด้วยไร้ค่านะ ถ้ามันศูนย์จริง ศูนย์แบบมุตโตทัยที่องค์หลวงปู่่มั่นบอก ศูนย์แบบไปต่อยอด ต่อยอดของเลขทุกตัว มันจะมีค่าเป็นสิบ เป็นหมื่น เป็นร้อย เป็นหลักพันขึ้นมา เลขศูนย์ที่มีค่าคือเลขศูนย์ เนื้อของใจ

แต่ๆ ที่บริสุทธิ์นั้นเป็นศูนย์เหมือนกัน ศูนย์อันนั้นศูนย์ประโยชน์ แต่ศูนย์ปัจจุบันนี้ มันศูนย์เพราะไม่มี สุธงหาย สุธงเปล่า สุธงปราศจากใจ สุธงโดยไม่มีประโยชน์ ไม่มีสาระ เพราะมันนับ ๑ ไม่ได้ มันเริ่มต้นไม่ได้เลย

ถึงต้องทำความสงบของใจขึ้นมา ให้มันสงบของเราขึ้นมาให้ได้ มันสงบได้ มันต้องปล่อยจาก รูป รส กลิ่น เสียง ภายนอกเข้ามา สิ่งที่จะปล่อยจากรูป รส กลิ่น เสียง ภายนอกเข้ามา ต้องให้เห็นโทษของมันว่า ใครเป็นคนไปหมายมัน ใครเป็นคนไปจับต้องมัน ใครเป็นคนนึกขึ้นมา? ก็คือเรา เราไม่รู้ เราให้ค่าของมันไปเรื่อย เราไปให้ค่าสิ่งอื่น

คนทุกคนจะเห็นสมบัติพัสถานมีค่ามากเลย มองข้ามตัวตนของเราไป มองข้ามความเป็นหนึ่งของใจนี้ ข้ามจากตัวตนไป สมบัติพัสถานจะเก็บหอมรอมริบอย่างดีเลย แต่ไม่เคยสงสารหัวใจที่มันต้องเหนื่อยล้า เมื่อยล้าในการต้องไปใช้พลังงานเพื่อจะเก็บหอมรอมริบ ใช้พลังงานอันนั้นออกไป เห็นไหม มันให้ค่ากับสิ่งที่เรามี แต่ไม่เคยให้ค่ากับตัวมันเองเลย

ถึงต้องทำความสงบของเราให้ได้ ใจจะสงบขึ้นมาได้ ต้องเห็นค่าของโทษ สิ่งที่ใจไปเกาะเกี่ยวกับโทษภายนอก ให้เห็นว่า “มันเป็นอนิจจัง มันต้องแปรสภาพแน่นอน ไม่มีสิ่งใดเลยจะอยู่กับเราไปโดยคำฟ้า สิ่งนั้นก็ไม้อยู่คำฟ้า ชีวิตเราก็หนึ่งชีวิต ชั่วอายุขัยของเราเท่านั้น ต้องทิ้งกันไปแน่นอน” ฉะนั้น ถึงให้ค่าไป ถึงว่าเกิดเป็นมนุษย์นี้มีคุณค่ามหาศาลในเรื่องของหัวใจ

ในเรื่องหัวใจมันยังสืบต่อในร่างกายนี้ ชีวิตนี้จะยืนยาวตลอดไป ชีวิตนี้จะอยู่ได้เพราะจิตนี้พลังงานไออุ่นอันนี้มันอยู่ในหัวใจของเรา ธาตุนี้อยู่กับเรา นี้มันสืบต่อ ลมหายใจเข้าออกจะมีอยู่ตลอดไป หายใจเข้าไม่หายใจออกต้องตาย หายใจออกแล้วไม่หายใจเข้ามามันก็ตาย ความตายของเรามันอยู่กับลมหายใจเข้า-ออก นี้มันอยู่ตรงนี้ มันถึงไม่ควรประมาท ชีวิตนี้มันไม่แน่นอนเลย หายใจเข้า-ไม่หายใจออก หายใจออก-ไม่หายใจเข้า

แล้วการหายใจนี้เป็นอะไร ไม่ใช่หายใจทิ้ง เพื่อจะให้ชีวิตนี้นับเวลา นับเดือนนับวัน ชีวิตนี้ ๕ ปี ๑๐ ปี ชีวิตเรายืนยาวขึ้นมาเรื่อย ยืนยาวขึ้นมาเรื่อย สิ่งนั้นคือสิ่งที่หมดโอกาสไปเรื่อยๆ นะ

ใจเรายังเข้มแข็ง ใจเรายังเชื่อในศาสนา ใจเรายังมุ่งอยากจะออกจากทุกข์ ทุกคนต้องรู้ว่าทุกข์นี้มันเป็นสัจจะความจริงที่ทุกคนเบื่อหน่ายมาก ทุกคนอยากแสวงหาทางออก ทุกคนอยาก

สละทิ้งนี้ออกไป ชีวิตนี้เป็นเรื่องน่าอเนจอนาถ แต่ถ้าใจเรายังมุ่งมั่นอย่างนั้น ชีวิตที่น่าอเนจอนาถ เราควรจะออกจากตรงนี้ได้

“ออก” พระพุทธเจ้าบอกว่า “สิ่งที่ควรตัด คือตัดต้นหาความทะยานอยากของใจ ตัดกิเลสในหัวใจ” ต้องตัดตรงนั้น สิ่งที่ควรตัด สิ่งที่ควรทำลายมันคือกิเลสต้นหาในหัวใจของเรา สิ่งอื่นนั้นมันเป็นเรื่องเราไปทำลายไม่ได้ อย่างเช่น ร่างกายก็เหมือนกัน เราอเนจอนาถกับชีวิต แล้วเราจะทำลายชีวิต เบื่อหน่ายชีวิตจนถึงกับทำลายตัวเราเอง อย่างนั้นถูกหรือ อย่างนั้นเป็นคนที่โง่เขลาเบาปัญญาเพราะสิ่งที่มีคุณค่าที่สุดคือหัวใจ หัวใจอยู่ในร่างนั้น แล้วหัวใจนี้ทำไมมันย้อนกลับมาจะทำลายตัวมันเองล่ะ

สิ่งที่ทำลายคือทำลายต้นหาความทะยานอยากของใจนี้ต่างหาก สิ่งที่จะทำลายต้นหาความทะยานอยากของใจ ต้องเริ่มนับ ๑ ให้ได้ สิ่งที่นับ ๑ คือทำความสงบของใจเข้ามา ให้เห็นโทษสิ่งนั้นทั้งหมด สิ่งนั้นเป็นเครื่องอยู่อาศัย ถ้ามันจะเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ที่เราอาศัย เป็นปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยของเราเท่านั้น หัวใจที่อาศัยร่างกายนี้ ถ้าร่างกายพิการ หัวใจมันก็ไม่สบาย ถ้าหัวใจมันอยู่ในร่างกายที่ว่าพิการขึ้นไป มันก็ไม่สะดวกสบายของมัน ถ้าอยู่ที่ร่างกายที่เข้มแข็ง หัวใจก็เข้มแข็ง อยู่ในร่างกายที่เข้มแข็งนี้เป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นคนที่พยายามจะหาหลักใจให้ได้

ในวัตถุสิ่งของข้างนอกก็เหมือนกัน ถ้าเราเป็นปัจจัย ๔ อาศัยเขา มันก็เป็นประโยชน์แค่นั้น เห็นไหม สิ่งที่เป็นคุณค่า คุณค่าที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับร่างกายเข้ามา เราใช้ปัจจัย ๔ นั้นขึ้นมาเพื่อให้ร่างกายนี้อาศัยกันไป สิ่งนี้อาศัยนั้นเป็นประโยชน์แค่อาศัย แต่ไม่ควรให้มีถึงกับเป็นโทษกลับมาให้หัวใจนี้ไปเกาะเกี่ยว เป็นทุกข์กังวลกับสิ่งนั้น สิ่งที่เราไปทุกข์กังวลกับสิ่งนั้น ทำให้หัวใจเราไม่นับ ๑ คือมันไม่ปล่อยวางเข้ามาเป็นอิสระตัวของเราออกมา

จิตนี้มันคืนรนเป็นเหมือนลิง เหมือนสิ่งที่ไม่มีความสงบ

สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่เขาสร้างขึ้นมา อย่างพลังงานไฟก็เหมือนกัน ถ้ามันจะมีความร้อนขึ้นมา จะต้มอะไรเดือดขึ้นมา มันต้องสะสมพลังความร้อนขึ้นมาจากริมต้นจุดขึ้นมา นี่การจะทำนับ ๑ ขึ้นมาหัวใจมีพลังงานก็เหมือนกัน เพราะว่าใจเป็นเอกภาพ สิ่งที่เป็นเอกภาพได้มันก็มีพลังงานขึ้นมาได้เพราะมันรวมตัวกันได้ ใจนี้ไม่เป็นเอกภาพ มันส่งสายตลอดเวลา มันไม่เป็นอิสระขึ้นมาให้ได้ มันถึงนับ ๑ ไม่ได้

สิ่งที่นับ ๑ คือใจเป็นสัมมาสมาธิ ใจนี้สงบขึ้นมา สิ่งที่สงบขึ้นมา ความคูคดัดมของใจ ความพออยู่พอกินของใจ ใจพออยู่พอกินคือใจมันเป็นเอกภาพ เป็นตัวตนของมันขึ้นมา มันมีความสุขของมัน ความสุขอันนี้ทำให้มีความสุขคูคดัดมมาก ความสุขอย่างนี้ถ้าคนไม่เคยเจอ เวลาจิตมันรวมลงครั้งแรก มันจะถวิลหาสิ่งนี้มากเลย สิ่งถวิลหาว่ามันปล่อยวาง มันว่าง มันโล่งอยู่อย่างนี้ มันหาที่ไหนได้

ความสุขนี้จริงๆ แล้วที่หาได้ด้วยความสะดวกของใจ ใจนี้สงบจะมีความสุขมาก ความสุขหาได้ในหัวใจของเรา ไม่ใช่หาด้วยเครื่องมหรสพภายนอกทั้งนั้นเลย อันนั้นยิ่งไปดู ยิ่งไปเที่ยวแสวงหา มันจะให้คุณค่าออกมาให้แต่ความรุ่มร้อน เป็นสัญญาอารมณ์ไปกับเขา ทำให้หัวใจเราเจ็บปวดแสบร้อนไปกับเรื่องของในจินตนาการที่เขาแต่งขึ้นมา นี่สมมุติซ้อนสมมุติขึ้นมา

แต่ความสุขขึ้นมาจริงคือความปล่อยวาง ความปล่อยวางที่ไม่เจอด้วยอามิส

อารมณ์โลกที่มันมีความสุขขึ้นมาบางอย่าง ถ้าสิ่งใดแสวงหามันตรงกับจริตนิสัย ถ้าได้สิ่งนั้นมันมีความสุข แต่ความสุขอย่างนี้มันหลอก มันสุขด้วยอามิสไง สิ่งที่เป็นอามิสมาให้อใจนี้มีความสุข มันสุขได้ชั่วคราว เพราะมันจะจืดจืดไป สิ่งที่เขาบอ่อยๆ สิ่งที่เขาบอ่อยๆ แล้วความสุขมันจะจางไป จางไป ต้องเพิ่มค่าขึ้นมา เราก็ต้องใช้แรงพลังงานของเรามากขึ้นเพื่อจะหาอามิสขึ้นมาให้อใจกับใจของเรา ความสุขของโลกเขาหากันอย่างนั้น

ความสุขของชาวพุทธที่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ความหายใจเคลื่อนไปเข้าและออก อยู่กับปลายจมูกของเรา ปลายจมูกของเรามีความอุ่นๆ ในปลายจมูกของเรา เราตั้งสติของเราไว้ สติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติ สัมปชัญญะคือเริ่มเกิดขึ้น สัมปชัญญะ สติคือระลึกที่อยู่ สัมปชัญญะมันเห็นโทษเห็นภัย ความเห็นโทษเห็นภัยมันก็ตั้งขึ้นมาได้เรื่อยๆ ตั้งขึ้นมาแล้วจับ มันเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ทำได้ยากเพราะมันเป็นนามธรรม หัวใจนี้มันไหลลื่นออกไป เหมือนกระแสน้ำมันไหลลงไปที่ต่ำ น้ำน้ำมันไหลลงไปที่ต่ำ ไหลไปเรื่อยๆ มันอยู่ของมันเองไม่ได้ ต้องมีสิ่งใดเป็นภาชนะใส่ไว้ น้ำถึงจะทรงตัวอยู่ได้

ใจของเราก็เหมือนกัน อาศัยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากั้นไว้ พยายามสร้างฝาย สร้างเขื่อนขึ้นมาเพื่อกั้นใจของเราขึ้นมา ให้เป็นเอกภาพขึ้นมา ให้พลังงานได้สะสมตัวเองขึ้นมา จนน้ำนั้นเป็นสิ่งที่ว่าใจกับน้ำนั้นสัมผัสกันได้ ใจกับอมตะธรรม ธรรมขององค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความสงบของใจนี้แหละ สัมมาสมาธินี้จะสัมผัสกับใจของเราเอง ใจจะสัมผัสกับความสงบ

“สุข” มีความสุขเกิดขึ้น ความสุขนี้เกิดขึ้นแล้วขั้นหนึ่ง มีความสุขเกิดขึ้น แล้วเราทำความสงบนั้นเข้าบ่อยๆ ต้องหาความสงบนี้เข้าบ่อยๆ เพราะเรารู้ใจ เป็นปัจจัยตั้ง รู้จำเพาะใจดวงนั้น ใจดวงไหนได้สัมผัสกับความสงบแล้วอยากจะได้ความสงบนั้นบ่อย พยายามแสวงหา ความอยาก การแสวงหาอันนี้เป็นต้นหาความทะยานอยาก พอมีความทะยานอยากอันนี้ขึ้นมา มันจะเข้าไปกวนใจ

ใจของเรามันเหมือนกับน้ำที่ไหลลงต่ำ มันจะทำลายตัวมันเองตลอดเวลาอยู่แล้วโดยที่เราไม่เข้าใจ มันจะทำลายตัวมันเอง เพราะความไม่รู้ เพราะอวิชชา เพราะพญามารมันจะทำลายตัวมันเอง เพราะมันต้องการให้ใจนี้อยู่ในอำนาจอยู่ในเงื้อมมือของมัน

มารคือกิเลส มันอาศัยหัวใจของสัตว์โลกเป็นที่อยู่อาศัย ฉะนั้นมันจะไม่ยอมให้สัตว์โลก หรือใจของแต่ละดวงนี้ให้เป็นอิสระขึ้นมาได้ เราทำความสงบนั้น เราพยายามแย่งใจของเรา ออกมาจากเงื้อมมือของมารชั่วครั้งชั่วคราว แล้วพอเราไปสัมผัสสิ่งนั้น มารมันรู้เท่า มันเห็นว่าเราอยากในสิ่งที่ความสงบนั้น มันจะยุแหย่ น้อยอกในผลแล้วมันจะไม่ได้ผล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ให้อยากในเหตุ” เหตุคือมรรค ๘ เหตุคือทางอันเอก มรรคโค ทางนี้พาดทอดผ่านวิญญูะ ทางอันเอกนี้ทอดผ่านวิญญูะ วิญญูะ ในวิญญูะนี้ทอดผ่านไปตลอดเลย ถ้าเราหาทางอันนี้เจอ เราจะพาหัวใจเราเดินเข้าสู่ทางนี้ พันออกไปจากวิญญูะได้ ฉะนั้น ทางนี้ยังหาไม่เจอ พอหาไม่เจอ ต้นทางหาไม่เจอ หาไม่เจอเพราะพญามารพยายามผลักไส ผลักไสไม่ให้เราสิ่งนั้น ผลักไสคือให้เราอยากขึ้นมา นี่มารมันหลอก กิเลสมันหลอกใจของเรา เราไม่รู้เท่า เราก็หลงไปกับมัน จนทำแล้วพยายามทำความสงบของใจ มันจะไม่ได้สมหวังหรอก

เพราะความหวัง หวังในสิ่งที่ว่า มันหวังในผล ไม่มีเหตุเพียงพอ มันจะเป็นผลขึ้นมาตามสมหวังนั้นได้อย่างไร มันจะไม่สมหวังตามนั้น เพราะว่าเราหวังเฉยๆ แต่เราไม่ได้หวังในเหตุ นี้กิเลสมันผลักตรงนั้น

ถ้าเราหันกลับมาตี หันกลับมาสร้างเหตุขึ้นมา เราอยากในเหตุ อยากในการตั้งสติให้ได้ อยากในการตั้งสติแล้วกำหนดพิจารณาไป พิจารณาดู จะคลุมหายใจเข้า-ออก กำหนดพุทโธ พุทธา นุสติก็ได้ กลับมาสร้างแต่เหตุ

สิ่งที่จะเป็นผลเราไม่ใส่ใจ ความที่มาชุมนุมมากวนใจให้ขุ่นมัว เราจะไม่สนใจมัน เราปล่อย ออกไป ความปล่อยออกไปเพราะมันเห็นโทษ เห็นโทษจากภายนอก ในรูป รส กลิ่น เสียง ก็ไม่พอ ยังมาเห็นโทษกับความหลอกลวงของใจของเราเองที่หลอกลวงเราเอง นี่มันน่าสลดสังเวชตรง ที่ว่า เรารักเรา เรารักตนมาก ทุกคนจะหวงแหนตนมาก ทุกคนจะถนอมตัวเองไว้ ทุกคนจะหา สมบัติสิ่งที่ประเสริฐที่สุดให้กับใจของเราเอง แต่เวลาเราทำขึ้นมา ทำไมสิ่งนั้นมันความสกปรก ของพญามาร ทำไมมันหลอกลวงใจของเรา จับใส่เราออกไป นี่โทษภายนอก โทษสิ่งที่เราไม่รู้

แล้วก็โทษภายใน “โทษภายใน” เราจะหาโทษให้ได้ หาโทษสิ่งที่ว่า มันออกมาอย่างไร ถึง ว่าถ้าเราไม่เห็นตรงนี้ มันไม่ยกขึ้นทาง วิปัสสนาอยู่ตรงนี้นะ จิตนี้สงบจะเว้ากว้างขนาดไหน จะ รวมเป็นอัปนาสมาธิเว้ากว้างไปหมดนั่นมันก็เป็นความสุขของเรา เป็นความที่จิตมันรวมลง มัน อยู่ได้แค่นั้น มันเป็นสัมมาสมาธิ อยู่ได้เรื่อยๆ แล้วเรากำหนดเข้าไปเรื่อย พอเราชำนาญการ เรา ขำช่องในการประพฤติปฏิบัติ แล้วเราเคยเห็นโทษของมันในการที่ทำให้เราฟุ้งซ่าน แล้วเราจะไม่ ไปเกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นเลยนะ สิ่งในความอยากในผล เราจะไม่เกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้น ใจไม่ให้ไปยุ่ง กับสิ่งนั้น เราจะสร้างแต่เหตุของเรา

สร้างเหตุบ่อยๆ สร้างกำหนดพุทโธ กำหนดพุทโธบ่อยๆ อานาปานสติ หรือตั้ง สติสัมปชัญญะไว้พร้อมตลอด แล้วทำอย่างนี้ตลอดไป ควบคุมใจไว้ตลอด ใจมันจะสงบตั้งมั่น ความสงบบ่อยๆ นั้นทำให้จิตนี้ตั้งมั่น จิตนี้ตั้งมั่นควรแก่การงาน “ควรแก่การงาน” แต่คนไม่รู้จัก วิธีทำงาน มันเข้าใจว่าอันนี้เป็นผล สิ่งที่เราหามาเป็นอาหาร เป็นวัตถุเพื่อจะมาแกงจะมาต้มต่างๆ นี้เราหามา เราต้องไปตลาดหามา

สิ่งนี้ก็เหมือนกัน นับ ๑ ขึ้นมา เราหา ๑ ขึ้นมา หาใจเป็นเอกภาพขึ้นมา แต่เราใช้ใจอันนี้ไม่ เป็น มันก็อยู่แค่นั้นนะ อยู่แค่นั้นนะ ความสงบของใจอยู่เท่านั้น ความสงบเว้ากว้างขนาดไหน ถ้าเรา เข้าใจว่าเป็นผล มันจะอยู่แค่นั้นแล้วมารมันพอใจ พอใจที่ว่าเพราะเราไม่เห็นหน้ามันไง เราไม่เห็น หน้าของมาร ไม่เห็นว่าเวลามันขุ่นมัวไป มันจะขุ่นมัวไปอย่างไร

แล้ว สัพเพ ชมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพทั้งหมด สิ่งนี้เป็นกุปปธรรม เป็นกุปปธรรม ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพทั้งหมด สิ่งที่มีเป็นความฟุ้งซ่านนั้นก็ใช่อธรรม เป็นธรรมฝ่ายดำ มันเกิดขึ้นมาจากเรา นหัวใจ มันก็หายไปจากใจของเราได้โดยธรรมชาติของมัน สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นสร้างขึ้นมาจากธรรมดา สิ่งนั้นก็ต้องหายไป จางไปโดยแปรสภาพไปโดยธรรมดาของมันทั้งหมด ใจที่ตั้งมั่น ใจที่เว้งว้างขนาดไหนมันจะต้องเสื่อมไปโดยธรรมดาแน่นอนเลย แต่เพราะอาศัยในการที่เรารักษาไว้

ฤๅษีชีไพรในสมัยพุทธกาลเขารักษาของเขาไว้ เขาจะเหาะเหิน เขาจะทำอะไรก็ได้ เขาทำไ้ของเขาหมดเลย ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรม สิ่งที่ทำใจแล้ว ทำตามสมบัติ เขาเหาะเหินเดินป่ามีหมด กภาพเทวิล ที่ว่าเวลาทำความสงบขึ้นมา ไปอยู่ในบนพรหม เจ้าชายสิทธัตถะเกิดมา สะเทือนเรื้อนลั่น เทวดาส่งข่าวขึ้นไปเป็นชั้นๆ กภาพเทวิลอยู่บนพรหมยังลงมา ต้องลงมาดูองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เขาทำได้ขนาดนั้น เขาขนาดว่าระลึกชาติได้อีก ๔๐ ชาติ อนาคตได้ ๔๐ ชาติ เขายังไม่สามารถจะก้าวพ้นจากพญามารไปได้

แล้วเราทำความสงบเข้ามา ทำได้ขนาดนั้นมันจะเป็นไปไหน มันถึงว่า ถ้าจิตนี้มีความสงบเป็นหนึ่ง เป็นเอกภาพ เป็นหนึ่ง ควรแก่การงาน “ศีล สมาธิ ปัญญา” ปัญญาเท่านั้นที่จะชำระกิเลส ปัญญาเท่านั้น แต่ปัญญา ถ้าเป็นปัญญาของโลกเขา ปัญญาภิเลสพาใช้ ปัญญาที่โลกพาใช้ พาให้ตกทะเลทั้งหมด เพราะปัญญาที่โลกพาใช้ กิเลสมันพาใช้ มันจะเห็นแก่ตัว มันจะคิดเข้าข้างตัว มันจะเห็นแก่ตัว แล้วมันจินตนาการของมันไป

“จันทมยปัญญา” ก็กิเลสพาใช้ จินตนาการได้ คาดหมายได้ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรม นี่มันหลอกให้เราจนตรอก จนแแต่่มอยู่ตรงนั้น แล้ววันเสื่อมสภาพเท่านั้น นี่ปัญญาของเราเองที่ยังไม่ได้ชำระให้กิเลสมันขยับออกไป มันจะเป็นอย่างนั้นโดยธรรมชาติ ฉะนั้นความเกิดขึ้นมา ธรรมในหัวใจของเรามันเจริญแล้วเสื่อมขึ้นมา เจริญแล้วเสื่อม อันนี้มันจะเป็นคติของเราไง มันจะเป็นให้เราที่ไม่วางใจสิ่งนี้ ไม่ไว้วางใจสิ่งที่เจริญแล้วเสื่อมเข้าไป เจริญแล้วเสื่อมนี้ ต้องทำอะไรให้เป็นอกุปปธรรม

“อกุปปะ” อกุปปะคือความไม่เสื่อมจากต่ำลงมา แต่มันจะเจริญขึ้นไป แปรสภาพเป็นสูงขึ้นไปได้ อกุปปธรรม อกุปปะที่มันไม่แปรสภาพ มันทำอะไรมันถึงไม่แปรสภาพละ มันต้องใช้ปัญญาการใคร่ครวญ การรู้ข้อนี้ให้ เห็นโทษ เห็นโทษจากขั้นของเรา เกิดเป็นมนุษยมีชาติ

๔ และชั้น ๕ โทษของมันคือว่า ใจอาศัยอยู่ในธาตุ ๔ ชั้น ๕ แล้วก็ใช้ธาตุ ๔ ชั้น ๕ นี้ออกไป แสวงหาความผิดพลาดมาใส่เรา ออกไปแสวงหาบุญกุศลมาใส่เรา เราสร้างบุญกุศล มันแสวงหาบุญกุศล สร้างสมบัติของเราให้มันเป็นที่พำนักขึ้นมาในหัวใจของเรา ถ้าเราแสวงหาคุณงามความดีจะเป็นบุญกุศลกับใจดวงนี้ ร่างกายภพชาตินี้ใช้ชีวิตออกไป ใช้ชีวิตในคุณงามความดีแล้วเราของเราไป ธาตุ ๔ ชั้น ๕ ก็แสวงหาคุณงามความดีมาได้ ธาตุ ๔ ชั้น ๕ มันอยู่ในหัวใจ

หัวใจของเรา หัวใจไม่ใช่ชั้น หัวใจเป็นหัวใจ แต่อาศัยชั้น อาศัยธาตุออกมาดำรงชีวิตอยู่ในการสืบต่อไป นี่คือภพของมนุษย์ มนุษย์นี้มีคุณสมบัติมีบุญมหาศาลก็เพราะตรงนี้ไง เพราะมีธาตุ ๔ ชั้น ๕ ให้เราวิเคราะห์วิจัยได้ ธาตุ ๔ ชั้น ๕ เห็นโดยตามความเป็นจริง เห็นธาตุ ๔ ก็คือเห็นกาย จิตเป็นสัมมาสมาธิแล้วให้หันจิตนั้นกลับมา หันกลับมาหาภายในให้ได้

รูป รส กลิ่น เสียงภายนอก ร่างกายที่เขาแปรสภาพกัน เจ็บไข้ได้ป่วยในโรงพยาบาลนั่นมันเป็นกายข้างนอก เราดูเราก็สลดสังเวช เวลาอุบัติเหตุเกิดขึ้น รถชนกันหรืออุบัติเหตุ เราไปเห็นซากศพข้างนอก มันน่าขยะแขยง มันน่าขยะแขยงมันทำให้ใจนี้หดหู่ ใจนี้หดหู่มันก็ปล่อยเข้ามา อันนี้มันเป็นการยืนยันที่ว่าเป็นความสลดสังเวชของใจ ฉะนั้นความเห็นภายนอกยังเป็นได้ขนาดนั้น ความเห็นกาย ความเห็นการกระทบกันรุนแรงภายนอกอันนั้น เป็นรูป รส กลิ่น เสียง ภายนอก

ถ้าใจเป็นเอกภาพ หมายถึงว่า มันหดออก มันหดจากสิ่งนั้นเข้ามาได้ การพิจารณาภายนอก การเห็นกายเทียบเคียง ถึงเห็นเพื่อจะให้อันนี้มันสลดกลับมา “หด” หดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามาให้เป็นเอกเทศ ให้เป็นอิสระตัวมันเอง พอเป็นอิสระนี่เป็นอิสระชั่วคราว พ้นจากพญามารชั่วคราว พ้นจากการควบคุมของอวิชชา พ้นจากการควบคุมที่ทำให้เราพลั้งเผลอไป เราถึงต้องยกขึ้น วิปัสสนา ยกขึ้นวิปัสสนาหมายถึงว่ามันเห็นกายจากภายใน

ความเห็นกายจากภายใน จิตสงบเข้ามาแล้ว พยายามน้อมขึ้นมาให้เห็นกาย

ความเห็นกายภายในจะขนพองสยองเกล้าณะ

ความเห็นกายภายในมันสะท้อนถึงขั้วหัวใจ

ความเห็นชั้นภายในมันสะท้อนถึงขั้วหัวใจ

ความเห็นถึงต่างกัน รู้เห็นตามความเป็นจริง รู้เห็นตามความเป็นจริง จับต้องตามความเป็นจริง มันสะท้อนเรื้อนลั่น สะท้อนถึงความเกิดและความตาย หัวใจที่เกิดที่ตายนี้ มันเกิดตายเพราะอาศัยกุศลขึ้นมาเกิดมาตาย เกิดมาตายในมนุษย์สมบัตินี้ แล้วเจอธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วใช้ให้เกิดประโยชน์ขึ้นมา

มีภาษาหรือหัวใจ คือร่างกาย แล้วก็มีการมีกรรม มีเทคโนโลยี มีกรรม ที่จะให้เราใช้ประโยชน์ได้ นี่ความเจริญรุ่งเรือง ความมีศถาบรรดาศักดิ์ ความมีคุณค่าของเรา มันอยู่ตรงนี้ไง มันอยู่ที่ว่าเราใช้ร่างกายและหัวใจของเรา ได้วิเคราะห์วิจัยเพื่อจะให้กิเลสมันสะสมขึ้นมาจากหัวใจให้มันปล่อยวางเป็นขั้นๆ เข้าไป การเห็นกาย เห็นกายแล้วดูความแปรสภาพ ความแปรสภาพเพราะอะไร ความแปรสภาพเพราะมันไม่จริง เราว่าเป็นเรา สรรพสิ่งนี้เป็นเรา เราแสวงหาสมบัติมาก็เพื่อเรา แล้วร่างกายนี้อยู่กับเราก็ต้องเป็นเรา

มันไม่ใช่เรา มันอาศัยกันชั่วคราว แล้วทุกคนต้องตายไป ถ้ามันเป็นเรา เราต้องบังคับให้มันไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ให้มันอยู่ในอำนาจของเรา สิ่งของที่เป็นเรา เราเก็บในบ้านเราไม่ให้ใครมาขโมยแย่งได้ แต่ร่างกายของเรา ทำไมเราบังคับให้มันเป็นสมความปรารถนาของเราไม่ได้ มันไม่เป็นเรา แต่เป็นการเป็นเรือจ้าง เป็นของสมมุติ เป็นของยืม ของอาศัย แล้วเราไม่ได้วิปัสสนา สิ่งที่ไม่วิปัสสนา เราก็ใช้อายุไขของเรา หมดยุไขไปโดยธรรมชาติของมัน

สิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ถ้าสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วเราสร้างประโยชน์ขึ้นมาได้ เราหาของเราขึ้นมาได้ นี่ธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ภายนอก กับหัวใจ มันทำงานร่วมกัน มันอยู่ มันใช้พลังงานร่วมกัน มันมีเราเข้าไปใช้สิ่งนั้น เราใช้สิ่งนั้นเพราะเราไม่รู้ นี่พลังงานร่วมกัน เวลาเราอยู่ข้างนอก เวลาเราอยู่กลางแดด ความร้อนจากรูป รส กลิ่น เสียง ภายนอก ความร่ำร้อนจากรูป รส กลิ่น เสียง เวลาหนาวขึ้นมา เราก็ต้องหาเสื้อผ้าเพื่อมาใส่กันหนาว ความร่ำร้อนภายนอก เราก็เห็นโทษของมัน เห็นโทษของสิ่งนั้น แล้วปล่อยไว้ตามความเป็นจริง ความร้อน-ความหนาวของอากาศเขา เราเกิดมาต้องประสบสิ่งนี้ เราทำใจของเราสงบเข้ามา นี่ใจเป็นเอกภาพเข้ามา เพราะเราเห็นโทษอันนั้น

โทษอันนี้ก็เหมือนกัน เวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วย เราทุกข์ร้อนด้วยพิษไข้ ความร้อนจากอากาศอย่างหนึ่ง เป็นความร้อนจากอากาศ เราเข้าใจแล้วเราก็ปล่อย ปล่อยวางเข้ามา แต่ความร้อนจากพิษไข้ ความร้อนจากพิษไข้มันอยู่ในตัวของเรา เราเราร้อนพิษไข้ เราก็ต้องหาหาเพื่อจะให้พิษไข้

ออกไป แต่ถ้าเราไม่รู้ เราก็กระวนกระวาย เราก็ตีโพยตีพายว่าเมื่อไรใช้ในร่างกายนี้มันจะหายเสีย
ที่มันจะหายเสียที่ ถ้ามันจะหายได้ มันต้องพยายามทำอันนี้ พยายามทำ พิจารณากาย พิจารณาจิต

จิตนี้ขั้น ๕ มันหมุนออกไป เพราะอารมณ์ ก็เลศค้นหามันส่อเสียดออกมา มันเป็นตัวหา
ความทะยานอยากแล้วขับเคลื่อนออกไป ความขับเคลื่อนออกไปด้วยความเร็วของมัน เรามองไม่
เห็น มันเกิดเป็นอารมณ์ไป อารมณ์ไป ความเกิดเป็นอารมณ์ไป ถ้าเราจับใจได้ เราจะจับใจ จับใจ
ได้ มันมีขั้นอยู่ที่ใจ ใจกับขั้นนี้มันเป็นเรื่องเดียวกันก่อน เพราะมันเป็นด้วยมนุษย์สมบัตินี้มัน
เกิดมาสถานะอย่างนี้ มันต้องเป็น...

(เทพขัดข้อง)

...มันอาศัยกันอยู่ชั่วคราว เกิดดับ เกิดดับ อยู่ในหัวใจของเรา...

(เทพขัดข้อง)

...เวลาเศร้าใจเสียใจ ก็อยากจะพ้นจากทุกข์ อยากจะพ้นจากทุกข์

จะพ้นจากทุกข์ ต้องใช้ความเพียร จะพ้นจากทุกข์เพราะความเพียรเท่านั้น จะพ้นจากทุกข์
เพราะเราพยายามค้นคว้าให้หัวใจเราเข้าใจตามความเป็นจริง ความเข้าใจ รู้แจ้งเห็นจริง รู้แจ้งแทง
ตลอดกับสิ่งที่มันเกิดดับอยู่นี้ รู้แจ้งแทงตลอดกับธาตุ ๔ ขั้น ๕ ในหัวใจของเรา รู้แจ้งนะ เพราะรู้
แจ้ง ความรู้แจ้งเพราะอะไร เพราะเราตั้ง เราตั้งแล้วเราพิจารณา ตั้งกายขึ้นมา ตั้งกายขึ้นมา กายจะ
เห็นภาพของกาย กะโหลก ศีรษะ หรือจะเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งในร่างกายนี้ หรือทั้งตัวก็ได้ แล้วดู
ความแปรสภาพ เพราะสรรพสิ่งนี้มันเป็นอนิจจังแน่นอน มันเป็นอนิจจัง มันอยู่โดยตัวมันเอง
ไม่ได้

“สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์” สิ่งใดเป็นทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะเราเกาะ
เกี่ยว เราว่าเป็นนิจจัง มันพูดได้แต่ปากว่าเป็นอนิจจังๆ เพราะสัญญาอารมณ์นี้เราฟังมา เราเป็นชาว
พุทธ เราศึกษามาจากครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์สอนมาว่ามันไม่เป็น เราก็เชื่อกันแต่ปาก แต่จิตได้
สำนึกในหัวใจมันเชื่อไม่ลง มันเชื่อไม่ได้เพราะจิตได้สำนึกนี้อยู่ในอำนาจของกิเลสทั้งหมด กิเลส
มันควบคุมสิ่งนี้อยู่ กิเลส อวิชชามันไม่รู้เท่า มันรู้ รู้แต่ว่ารู้ว่าเป็นกับเรา มันสืบต่อไปอย่าง
นั้น มันรู้เหมือนกับพลังงานสิ่งหนึ่งที่ต้องใช้พลังงานของมันไป มันรู้แค่นั้นเอง นี่คือนิชาตินี้
มันถึงยึดเป็นเรา

แต่การใคร่ครวญ การวิปัสสนา ดู “สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องแปรสภาพเป็นธรรมดา” นี่ถ้าเห็นจริงมันจะเห็นอย่างนั้น แต่ที่นี่มันไม่เห็นจริง เพราะมันยังไม่เห็นจริง เห็นจริงตั้งไว้ จิตนี้ตั้งไว้ ตั้งไว้แล้วดูไป แปรสภาพไป มันจะปล่อยนะ มันจะเห็น เห็นว่ามันละลายไป ร่างกายจะละลายไป จะแปรสภาพไป มันเห็นบ่อยเข้า บ่อยเข้า พอบ่อยเข้ามันจะสอนตัวเอง

เวลาเราเกิดเราตายไม่มีต้นไม่มีปลาย กิเลสในหัวใจ แก่นของกิเลสมันจะปล่อยง่ายๆ มันเป็นไปได้อย่างไร แก่นของกิเลสนี้มันแน่นหนามันคงนัก สิ่งใดสิ่งหนึ่งภายนอกที่เป็นวัตถุที่แข็งขนาดไหน เขาทำลายด้วยเทคโนโลยีของเขา เขาทำลายด้วยเครื่องมือ มันทำลายได้ง่าย แต่ทำลายความเห็นผิด ทำลายความคิดผิดของเรานี้มันทำลายได้ยากมาก เพราะมันสะสมมาหลายปีในหัวใจนั้น ถึงต้องพิจารณาบ่อยๆ หมั่นคราดหมั่นไถ หมั่นคราดหมั่นไถ อนัตตาจะเกิดขึ้น ไตรลักษณ์ ความเห็นอนิจจัง เห็นทุกข์ เห็นอนัตตา

ความเห็นอนัตตาคือความเห็นแปรสภาพเดี๋ยวนั้น ความแปรสภาพเดี๋ยวนั้น คำว่า “เดี๋ยวนั้น” นี่ยังซ้ำเกินไป มันเร็วมาก จิตนี้มันหยุดนิ่ง สิ่งที่มีพลังงานมีอำนาจที่สุดคือพลังงานของใจของมนุษย์ ของสัตว์โลกที่มีพลังงานของใจ กำหนดอะไรมันไปได้ไวมาก แล้วมันนิ่งอยู่คงที่อยู่ตลอดเวลา มันคงที่อยู่ตลอดเวลา มันนิ่งอยู่ ความนิ่งอยู่นี้เป็นสัมมาสมาธิ แล้วปัญญาเกิดขึ้นจากสัมมาสมาธิ ปัญญาที่เราว่าเราคิดไวไว คิดไวไว จะไม่ทันกับปัญญาอันนี้ ปัญญาอันนี้มันไม่มีตัวตน มันไม่มีเราเข้าไปกอด่วง ปกติความคิดของเรา เรานึกไม่ออก เราคิดอะไรไม่ออก เราต้องนึกขึ้นมา เรายังสร้างความคิดขึ้นมาได้

แต่เป็นภาวนามยปัญญาจะเห็นตามความเป็นจริง มันเห็นแปรสภาพบ่อยเข้าๆ เพราะอาศัยอำนาจของสมาธิ อำนาจของสมาธิมันจะแยกเรากับปัญญาอันนี้ออกจากกัน แต่ถ้ามีเราอยู่ เราจะเข้าไปยุ่งกับปัญญาอันนี้ ถ้าปัญญาอันนี้มีเรา เหมือนเราขับรถ เราจะเลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา เราออกแวก มันจะทำให้รถเราไม่ตรงทาง อันนี้ก็เหมือนกัน ความคิดที่มันเคลื่อนออกไปแล้วเรามีเราเข้าไปคิดอยู่ด้วย มันจะไม่ตรงทาง มันจะไม่เป็นภาวนามยปัญญา

เราต้องพยายามคิดเข้าไป คิดเข้าไป คิดพิจารณาของมันไปเรื่อย พอพิจารณาไปเรื่อย คิดบ่อยๆ เข้า บ่อยๆ เข้า บ่อยๆ เข้า เห็น ถ้าพิจารณาจิตนะ พิจารณาขั้นน้อยๆ เข้า มันจะรู้เท่าความเป็นจริง มันจะตามไปเรื่อยๆ นี่สิ่งที่ป้อนจากขั้น ๓ ธาตุ ๔ และขั้น ๕ เป็นพิษของใจที่มันอยู่กับหัวใจ หัวใจเราพร้อมคิดร่วมทำ หัวใจของเรามีอยู่ในนั้นด้วย หัวใจอีกแล้ว มันถึงเป็นอริยสัจ

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค กลั่นใจนี้ออกมาจากอริยสัจ ใจของเราเคลื่อนตัวเข้าไปในอริยสัจ เห็นอริยสัจตามความเป็นจริง “เห็นทุกข์” เห็นทุกข์กำหนดทุกข์ ถ้าเรากำหนดได้ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะมันยึดมั่นว่ากายกับใจนี้เป็นเรา สิ่งที่เป็นเรามันยึดไว้เฉยๆ แล้วมันไม่ตรงกับความคิดของเรา ความคิดกับความจริงไม่ตรงกัน สิ่งที่ไม่ตรงกันมันไปด้วยกันไม่ได้ สิ่งที่ไม่ไปด้วยกันไม่ได้ มันจะให้ค่าเป็นความสุขมาจากใจได้อย่างไร มันต้องให้ค่าเป็นความสุข-ความทุกข์มาจากใจ

แล้วเรากำหนดทุกข์ได้ ไม่ให้ค่า ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะสิ่งนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง แล้วมันให้ค่าเป็นทุกข์ ให้ค่าสิ่งไม่ตรงความเป็นจริงเพราะอะไร เพราะค้นหาความทะยานอยาก มันผลึก ค้นหาความทะยานอยาก อยากให้เป็นเหมือนกับที่เราพอใจ สิ่งที่เราไม่พอใจพยายามผลึกออกไป สิ่งที่ไม่รู้ “ค้นหา” สิ่งที่ไม่รู้คือ “อวิชชา” ไม่รู้ก็กดดวงหัวใจอยู่อย่างนั้น นี่มันผลึกอยู่อย่างนั้น แล้วมรรคมันเคลื่อนไปในอริยสัจ สิ่งที่เป็นอริยสัจจะเกิดขึ้นทันทีนะ ถ้าจิตมันพร้อม

เราวิปัสสนาบ่อยๆ ความบ่อยเข้า ภาวนามยปัญญา มันจะเกิด ภาวนามยปัญญาจะเกิด เกิดเพราะว่าเราควน เราควนอาหาร เราควนขนม เราต้องควนจนมันเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน ควนบ่อยๆ บ่อยๆ บ่อยๆ ต้องควน ไม่ควนมันก็โดนความร้อนนั้นเผาจนไหม้ก็ได้ อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าพอสมาธิมันแก่กล้าขึ้นมา มันมีพลังงานขึ้นมา มันจะพอดี มีไฟ มันจะควนออกไปได้ แต่ถ้าไฟมันไม่มี ไฟมันดับขึ้นไป สิ่งที่ว่าตลุนั้นจะไหม้ มันเกิดไม่มีไฟ มันไม่มีความร้อนเผาผลาญ มันควนไม่ได้ พอควนไม่ได้มันจะรวมตัวกัน มันจะแข็งขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน ภาวนามยปัญญาจะเกิดนี้อยู่ที่การประพฤติปฏิบัติของเรา อยู่ที่การขับเคลื่อน อยู่ที่การวิปัสสนาของเรา วิปัสสนาของเราไปบ่อยๆ ต้องทำอย่างนี้ นี่คือการวิปัสสนา สมถกรรมฐานคือใจที่เป็นสัมมาสมาธิ นั่นคือสมถกรรมฐาน ถ้าไม่มีสมถกรรมฐานจะยกขึ้นวิปัสสนาไม่ได้เลย ต้องอาศัยสมถกรรมฐานนี้เป็นพื้นเป็นฐานโดยเด็ดขาด ต้องมีสมาธิถึงจะมีปัญญา ถ้าไม่มีสมาธิ ปัญญาเกิดขึ้นมาเป็นปัญญาโลก ปัญญาโลกเป็นปัญญาโลกียะ โลภียารมณ

สิ่งที่อยู่ใต้ของวัฏจักรนี้ วัฏจักรนี้ครอบคลุมใจที่เกิดตาย เกิดตายในวัฏจักร จะมีปัญญาขนาดไหน ก็มีปัญญาอยู่ในใต้ของพญามาร อยู่ในใต้ของวัฏฏะ แต่ปัญญาที่มันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติ เกิดขึ้นมาจากเราสร้างขึ้นมา ดวงใจทุกดวงใจมีกิเลส ดวงใจทุกดวงใจที่เกิดขึ้นมานี้กิเลสทุกดวงใจ ดวงใจที่เกิดขึ้นมามีทุกข์ ดวงใจ ดวงใจเข้ามานี้อ่อนกลับเข้ามาเห็นใจของตัว เห็นทุกข์ของตัว เห็นความเห็นของตัว นี่วิปัสสนาไป

พอวิปัสสนาไป มันงานมันเคลื่อนไป มันเพลินไป เพลินไป ความเพลิน ทำอยู่อย่างนั้นละ นี้คืองานของผู้ที่ว่าเป็นอาชาไนย งานนี้เป็นงานประเสริฐ งานนี้เป็นงานจะเอาเราออกจากโลกให้ได้ งานของโลกเขา จะงานก่อสร้างโลกเขาไม่มีวันจบสิ้นนะ โลกนี้จะพัฒนาไปขนาดไหน มันเจริญจากเมืองหนึ่ง เลื่อมจากเมืองหนึ่ง เจริญไปอยู่อย่างนั้น แล้วมันก็ต้องแปรสภาพไปอย่างนั้น แล้วไม่มีวันสิ้นสุด เพราะมนุษย์เกิดตายอยู่ตลอดเวลา คนที่เกิดขึ้นมาสร้างแล้วก็ต้องตายไป คนที่เกิดใหม่ก็มารับภาระต่อไปเรื่อยๆ เห็นไหม การสร้างงานของโลกไม่มีวันที่สิ้นสุด ต้องมีการสืบทอดต่อไปตลอด

แต่งานของการชำระกิเลสนี้เยี่ยม งานนี้เป็นงานชำระความเศร้าหมองในหัวใจ ความเศร้าหมอง ความทุกข์ในหัวใจจะต้องทำลายออกไปจากใจดวงนั้น ให้ใจดวงนั้นเป็นอิสระขึ้นมาจากพญามาร เป็นอิสระขึ้นมาจากพญามารนั้นให้ได้ เป็นอนุปปชธรรม นี่งานอย่างนี้ถึงเป็นงานประเสริฐ ประเสริฐจากใคร ประเสริฐจากดวงใจ ประเสริฐจากผู้ที่ปฏิบัตินั้น

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเข้าใจธรรม ผู้นั้นรู้แจ้งแทงตลอดจากกิเลสได้ ผู้นั้นเห็นตามความเป็นจริง แล้วจะปล่อยวางตามความเป็นจริง กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ แยกออกจากกัน ออกมาจากอริยสัจ ชั้นร่างกายนอก มันแยกจากร่างกายนอก มันปล่อยชั้นร่างกายนอก ปล่อยชั้นร่างกายนอก ธาตุ ๔ ชั้น ๕ กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย กายไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่กาย ทุกข์ไม่เกี่ยวกับกายทัญญู ๒๐ มันจะปล่อยวางออกตามความเป็นจริง นี่เป็นอนุปปชธรรม จิตดวงนี้ได้ผ่านออกมาเป็นอนุปปชธรรม สิ่งที่เป็นพิษเป็นไข้ มันจะต้องชำระออกไป

“โทษจากร่างกายนอก” โทษจากร่างกายนอกยังไม่เห็นคน วิปัสสนาเข้าไปจากชั้นร่างกายใน จากชั้นร่างกายในเหมือนกัน จากชั้นร่างกายในพิจารณาต้องจิตที่พ้นออกมาแล้วเป็นความปล่อยวาง สิ่งที่ปล่อยวางนั้นเป็นผล แต่สัมมาสมาธิสร้างขึ้นมาก จิตที่มีพลังงานต้องเข้าสมาบัติเพื่อขยับ เพื่อเคลื่อนตัวเอง เคลื่อนตัวเองให้มีพลังงาน ถ้าจิตปล่อยเป็นความว่าง มันว่างอยู่ในใจดวงนั้น ถ้ามาเข้าสมาธิมันถึงจะเป็นพลังงานขึ้นมา ถึงต้องทำความสงบของใจ ทำความสงบสร้างพลังงานขึ้นมา เพื่อเดินมรรคต่อไป

ทางอันเอกนี้ผ่านทอควัฏฐวน พาดผ่านวัฏฏะออกจากวัฏฏะ ฉะนั้นใจดวงนี้ต้องก้าวเดินไปตามมรรคอริยสัจจนั้น ต้องสร้างความเป็นเอกภาพของจิตไว้ตลอดเวลา จิตมันมีกิเลสที่ละเอียดอ่อนนั้นคอยเสียมให้มีการจินตนาการของมันไป ผู้ที่ปฏิบัติจะคาดการณ์ คาดหมายผลของ

การปฏิบัตินั้น ก้าวล่วงไป ก้าวล่วงไป แล้วมันไม่เป็นความจริง สิ่งที่กำลังก้าวล่วงไปไม่เป็นความจริง มันก็เป็นอนาคต สิ่งที่เป็นอนาคตมันก็มากวนใจ ใจนั้นก็ไม่มีความสะดวก ใจนั้นไม่เป็นเอกภาพ เหมือนกัน ใจนั้นไม่มีสัมมาสมาธิ การตั้งมั่น ฉะนั้นต้องทำความสงบเข้ามา ทำความสงบของใจ สร้างสัมมาสมาธินี้เป็นสิ่งที่จำเป็นทุกชั้นตอนที่ใจนี้ปฏิบัติขึ้นไป เป็นความจำเป็นของใจทุกๆ ดวงที่กำลังจะประพาศปฏิบัติก้าวเดินออกไป ต้องทำความสงบเข้ามา

มนุษย์เดิน เดินด้วย ๒ เท้า การก้าวเดินเท้าซ้ายและเท้าขวา นี้เหมือนกัน การก้าวเดินของ สัมมาสมาธิ กับการก้าวเดินของวิปัสสนา สมถกรรมฐาน-วิปัสสนากรรมฐานต้องก้าวเดินไป พร้อมกัน แล้วการก้าวเดินแต่ละชั้นตอน มันต้องขุดคุ้ยหาปากทาง ทุกชั้นตอนต้องหาปากทาง หา ที่เริ่มต้นเข้าไป นี่ก็เหมือนกัน ชาติชั้นอันละเอียดเข้าไป ถ้าจับต้องได้ เน้นว่า คำว่า “จับต้องได้” ถ้าจับต้อง ต้องจับต้องขึ้นมาแล้วสะเทือนถึงหัวใจตลอดไป อันนั้นเป็นผลเริ่มต้นของการก้าวเดิน ออกไป ถ้าไม่มีตรงนี้ มันวนเวียนอยู่ใน...

เราเป็นหนี้ เราไม่ชำระเจ้าหนี้เรา แล้วหนี้เราจะพ้นได้อย่างไร เราเป็นหนี้ แล้วเรามีเงิน ขึ้นมา เราจะไปใช้คนอื่น บอกว่า ไปใช้แทนเรา ไปใช้แทนเรา เขาก็อหัมคสิ ไม่มีคนซื้อสตั๊ด ขนาดนั้นหรือ ทว่าเอาเงินเราไปโดยที่ที่เราไม่รู้เรื่องรู้อ่าว ถ้าเราเป็นหนี้เราต้องใช้หนี้ตรงที่เรา เป็นหนี้เขา หนี้หัวใจก็เหมือนกัน กิเลสมันอยู่ที่ไหน กิเลสมันอยู่ที่ใจเท่านั้น ชั้นนอก ชั้นใน ชั้นนอก-ชั้นใน กายนอก-ภายใน วิปัสสนากาย ถ้าวิปัสสนาถึงจุด จับต้องได้แล้ววิปัสสนาไป มันจะปล่อยวาง เห็นไหม ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ มันจะแยกออกจากกัน สิ่ง ที่แยกออกจากกัน เห็นไหม แล้วใจอยู่ไหน

พิจารณาชั้นนี้ก็เหมือนกัน มันจะแยกออกจากกัน ดินแยกออก ชั้นนี้เป็นชั้น จิตเป็นจิต แยกเหมือนกัน เพราะเป็นชั้นใน ราบเป็นหน้ากลอง จิตนี้เป็นเอกภาพโดยที่ตัดชั้นจากภายใน ออกไป เวลาวิปัสสนามันเป็นความร้อนของพิชั้ที่ละเอียดอ่อนเข้าไป ความร้อนเพราะว่าใจนั้น มันเข้ามาผสมด้วย สิ่งเข้ามาผสมกับใจดวงนี้ แล้ววิปัสสนาเข้าไป วิปัสสนาเราทำ มันเป็น อริยสัจทุกชั้นตอน อริยสัจ มรรค ๔ ผล ๔ มันจะพ้นเข้าไป พอปล่อยวาง ปล่อยวางเข้าไป จิตเป็น จิต กายเป็นกาย แยกออกเข้าไป ที่นี้พอปล่อยวางเข้าไป ตามเข้าไป อกุปปกรรมเพิ่มขึ้นไป เป็นชั้น ตอนขึ้นไป นี้ใจมันจะพาดผ่านออกไป

จะเข้าหาตน สิ่งนี้ไม่ใช่ตน สิ่งนี้มีขั้นที่ปิดตนอยู่ เห็นใหม่ จิตนี้ว่าง เวียงว่างขนาดไหน
 ชั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะคิด การค่อย ๆ ขุดค่อย ๆ การค้นคว้าหาขั้นภายใน เพราะอะไร เพราะ
 มันละเอียดอ่อนมาก แต่ไม่พ้นจากการวิริยอุตสาหะ เพราะทางนี้เองก็สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เป็นผู้ก้าวเดินไปก่อน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมตามความเป็นจริงแล้ววาง
 ธรรมไว้ตามความเป็นจริง ธรรมนี้ต้องเป็นจริงสิ ถ้าไม่เป็นจริงจะสร้างภิกษุ-ภิกษุณีขึ้นมาได้
 อย่างไร ครูบาอาจารย์ผ่านก้าวเดินทางนี้ไปแล้วมรรคผลต้องมีแน่นอน สำหรับผู้ที่ค้นคว้าถูกต้อง
 ตามความเป็นจริงนะ ค้นคว้าในทางที่ผิด มันก็คิดซ่องไปทางที่ผิด

ถ้าค้นคว้าแล้วจับต้องได้ ค้นคว้าการสืบต่อ การสืบต่อการพิจารณาของเราตลอดไป นี้จะ
 จับขั้นภายในได้ ขั้นภายใน ขั้นนอก-ขั้นใน-ขั้นในขั้น กายนอก-ภายใน-ภายในกาย กายนี้
 จะเป็นกายอสุภะ-อสุภัง ความเห็นอสุภะ-อสุภังถ้าจับได้จะสะท้อนหัวใจมาก จากสติปัญญา จะ
 กลายเป็นมหาสติ-มหาปัญญา มหาสติ-มหาปัญญาจะค้นคว้าความละเอียดอ่อนของขั้นภายในได้
 จับต้องขั้นภายในได้ การจับต้อง การค้นคว้า การหาจำเลยนี้เป็นงานอย่างเอก

ถ้าการหาจำเลย จับจำเลยได้ จำเลยต้องใช้นี่ไง เราหาเจ้าหนี้ หาเจอเจ้าหนี้ เราก็จ่ายหนี้ได้
 ถูกที่ เราหาเจ้าหนี้ เราเห็นเจ้าหนี้แล้ว แล้วต้องต่อรองกับเจ้าหนี้ว่าเราจะใช้นี่อย่างไร การค้นคว้า
 ช่วงที่เป็นกามราคะนี้มันจะเป็นความรุนแรงมาก สิ่งทีรุนแรงเพราะอะไร เพราะสัตว์โลกต้องเกิด
 ที่นี้ ถึงจะเป็นอกุศลกรรมอยู่ ก็ยังต้องเกิด ต้องตายอยู่ในกามภพ สิ่งที่เป็นกามภพ เป็นวิญญูะ เป็น
 ภพๆ หนึ่ง ภพๆ หนึ่งที่ใจดวงนี้จะเป็นอิสระออกไป แล้วใครเป็นผู้พ้นออกไป? ตนเป็นผู้ที่พ้น
 ออกไป ถ้าตนเห็นโทษภายนอกเข้ามา เห็นโทษของขั้นเข้ามา

ขั้นที่ว่ามนุษย์นี้แหละ สิ่งที่เป็นประเสริฐในร่างกายของมนุษย์ ระหว่างธาตุ ๔ ขั้น ๕ ที่
 เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่เราทำ เราเห็น เราสร้างคุณค่าขึ้นมาจากสิ่งที่เป็นโทษ สิ่งที่เป็นโทษที่
 ต้องใช้แล้วต้องเสื่อมสลายไปให้มาเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน สิ่งที่เป็นประโยชน์ปัจจุบันเพราะ
 มันค้นคว้ากันปัจจุบันแล้วเห็นในปัจจุบันนั้น สิ่งทีเห็นในปัจจุบันนั้น ปัจจุบันนั้นใจมันไม่
 เคลื่อนที่ แล้วมันหยุดอยู่ หยุดให้เห็นเป็นปัจจุบันนั้น มันทันกันใจ มันทันกัน มันถึงเข้าถึงจิตได้
 สำนึก เข้าถึงความรู้อันทั้งหมดที่ว่ามันสะสมมา สิ่งทีมันสะสมมา มันสะสมอยู่ในหัวใจ หัวใจนี้
 สะสมสิ่งนี้มา สะสมสิ่งนี้มา แล้วเกิดตาย เกิดตาย สืบเนื่องสืบต่อมาเป็นจิต เป็นวิญญาณ เป็นชีวิต
 เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์โลกนี้ไง สิ่งที่เป็นสัตว์โลกก็อยู่ในเรา เราก็เป็นสัตว์โลกตัวหนึ่ง

วิญญูมันเป็นดินที่อยู่ของใจ ใจนี้หมุนไปในวิญญู ในสถานะคือภพชาติที่สืบต่อไป แล้วเราก็หมุนไปอยู่อย่างนั้น อย่างนั้น แล้วเราจะทำลายสิ่งนี้ไป มหาสติ-มหาปัญญาถึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก แล้วมันเป็นความที่ว่ากวนมาก ไฟที่มันจะเป็นความรุนแรง สิ่งทีในขันธแล้วมันมีพิษของไฟที่ว่ามันให้ความร้อนกับใจ เพราะใจต้องเข้ามาพิจารณาในสิ่งนี้ด้วย มันรวมตัวกัน ในอริยสัจ อริยสัจจวรอบหนึ่ง

ในวงรอบอริยสัจที่มันจะพ้นออกไปจากกามราคะ ความพิจารณามันต้องละเอียดอ่อน แล้วมันต่อต้าน แรงต้านของสิ่งทีว่ามันจะยื้อไว้ใจ ไม่ยอมให้ใจนี้เป็นอิสระออกไปได้ ถ้าใจนี้เป็นอิสระออกไป

มันก็จะพ้นจากอำนาจ ๑

พ้นจากใจกิเลสไม่มีที่อยู่อาศัย ๑

มันถึงต้องต้าน ต้องดึงไว้ แล้วมันเป็นเครื่องคิด มันเป็นสิ่งทีคิด มันเป็นสิ่งทีลวงล่อ สิ่งทีดึงให้สัตว์โลกจมปลักอยู่ในปลักของกามราคะนี้ทั้งนั้นเลย นี่วิปัสสนาเข้าไป บ่อยเข้า บ่อยเข้านะ จากเริ่มต้นเป็นผู้แพ้ เราเซ็นครกขึ้นภูเขา ครกมันจะล้มทับเราตลอดเวลา

อันนี้ก็เหมือนกัน หัวใจสิ่งทีโดนพญามารครอบงำอยู่ แล้วเราเริ่มต้นพิจารณา พิจารณาเพื่อจะทำลายถอดถอนจากพญามาร นี่มันก็เหมือนเซ็นครกขึ้นภูเขาแน่นอน แล้วครกนี้ใหญ่มาก มันจะเลื่อน กลิ้งกลับล้มมาทับเรา ทับเรามีแต่ความเจ็บปวดคนะ มีแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ มีแต่ความเศร้าใจ

“ไหน ไหนว่าสร้างคุณงามความดี ไหนว่าเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ ไหนว่าเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า ทำไมไม่มีใครช่วยเหลือเราเลย ทำไมไม่มีใครช่วยเปิดช่องทางให้เราออกได้เลย”

นี่เวลาน้อยเนื้อต่ำใจมันจะเกิดขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติแน่นอน เวลากิเลสมันเกิดขึ้นมาอย่างนี้ มันจะทำให้เราจมปลักอยู่ในอำนาจของมัน เราต้องหาวิธีการ วิธีการคือว่าปัญญาทีจะใคร่ครวญ ปัญญาทีจะเบี่ยงเบนให้มีช่องทางออก มันต้องเกิดขึ้นเดี๋ยวนั้นนะ ถ้าไม่เกิดขึ้นเดี๋ยวนั้นในการประพฤติปฏิบัติ เทียบนี้มันจะยกเลิกไป มันจะออกไป มันจะทำแล้วไม่ได้ผล แต่ถ้าเรามีปัญญาในการจะหาทางออก

“ทางนี้มีคนเดินไปแล้ว ทางนี้ครูบาอาจารย์ผ่านไปแล้ว แล้วเราจะก้าวเดินทางนี้ไม่ได้
อย่างไร ครูบาอาจารย์ก้าวเดินเข้าไปในท่ามกลางหัวใจของครูบาอาจารย์ที่ท่านก้าวเดินผ่านออกไป
ออกไปทางนี้ เราก้าวเดินตามมาจะออกทางเดียวกัน ออกทางนี้เท่านั้น ทางนี้คือการทำลายกาม
ราคะออกจากใจของเรา ทำไมเราจะทำไม่ได้ล่ะ”

นี่พลังหัวใจในเมื่อเราสร้างกำลังใจขึ้นมา เราสร้างพลังงานขึ้นมา พลังงานโดยธรรมชาติ
ของมันคือใจที่เป็นสัมมาสมาธิอยู่ในหัวใจนี้แล้ว แล้วปัญญาที่จับต้องได้มันมีเชื้อ มีเจ้าหน้าที่ มัน
หมุนไปแล้ว สิ่งที่หมุนไปวิปัสสนาไปบ่อยเข้า แล้วไม่ใช่บ่อยธรรมดา บ่อยแบบต้องต่อสู้หัวปัก
หัวป้าเลย หัวปักหัวป้าเพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือสัตว์โลกทั้งหมด สัตว์โลกทั้งหมดอยู่
ใต้อำนาจของจุดนี้ แล้วเรากำลังทำลายถึงกลองดวงใจ ถึงจุดสำคัญของที่ที่ทำให้สัตว์โลกพ้น
ออกไปจากกามราคะ

นี่เวลาเราฟังธรรม เราฟังครูบาอาจารย์คุยกันว่า “พ้นจากกาม พ้นจากการเกิดในกามภพ
พ้นจากกิเลส” มันเป็นเรื่องที่เหมือนกับสวดวิสัยนะ มันเป็นเรื่องที่ว่าเขาพูดกันมันจะจริงหรือ มัน
เป็นไปอย่างนั้น กิเลสมันจะมีความลึกลับสงสัย แต่ในเมื่อประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราสร้างขึ้นมา เรา
ทำของเราขึ้นมามันเป็นการยืนยัน เป็นการยืนยันในเหตุ เหตุคือการต่อสู้อยู่นี้ เหตุคือการกำลัง
ทำลายกันอยู่นี้ เหตุคือว่าเรากำลังล้มลูกคลุกคลาน เรากำลังโค่นครกกลิ้งลงมาทับอยู่นี้ ความเจ็บ
แสบร้อนในใจของเรา นี่มันเป็นการยืนยัน และเป็นการรองอาจกล้าหาญว่า เป็นบรูษ เป็นสตรี
อาชาไนยที่จะพ้นจากนี้ได้ไง นี่กำลังใจมันเกิด มันก็พ้นไป วิปัสสนาไป

จนวิปัสสนาไป บ่อยเข้า บ่อยเข้า โคนหลอกดวงบ้าง แพ้บ้าง ชนะบ้าง กลับชนะเข้าบ่อยๆ
ฟังสิ ชนะบ่อยๆ ชนะมันก็ว่างโล่ง ว่างโล่งอยู่อย่างนั้น ว่างโล่ง จนขนาดว่ามันทำลายหมดนะ
ขั้นนี้ขาดออกไปจากใจ ขั้นอันละเอียด ภายในกายที่เป็นอสุภะพ้นออกจากใจ สะเทือนเรื้อรัง
นะ “กามภพ” รู้โดยธรรมชาติเลยว่าจะไม่เกิดในกามภพอีกแล้ว ใจดวงนี้ถ้าเกิดอีกก็เกิดบนพรหม
อย่างเดียว ฟังสิ เกิดเป็นพรหมคือขั้น ๑ ไซ้ใหม่ นี่เห็นตน เห็นตนแล้วเห็นโทษของตน จะเห็น
ตนได้ พอมันจะเกิดเป็นโทษ โลกนี้ว่างหมด สิ่งนี้อากาศ สิ่งนี้มันเป็นความว่าง ว่างไปหมดเลย

ว่าง ว่าง ใครเป็นผู้ให้ค่าความว่าง เพราะยังไม่เห็นตนไง สิ่งที่ไม่เห็นตน พลังงานทุกอย่าง
จะเปล่งพลังงานของตัวเองออกไป พลังงาน มันทำลายตัวมันเองด้วย อย่างไม่มันเผาตัวมันเองด้วย
แล้วมันให้ความร้อนให้ค่ากับสิ่งอื่นออกไป ใจนี้ก็เหมือนกัน มันไม่เห็นตัวมันเองด้วย แล้วมันไม่

เห็นโทษของมันเองอีกด้วย มันก็ต้องใช้พลังงานนี้ผ่านในชั้น ในธาตุ ๔ ชั้น ๕ ออกมา เห็นใหม่ โดยธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้น พลังงานมันเป็นอย่างนั้น

แต่เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามารู้ตรงนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นทางออกอันนี้ แล้วเห็นทางออกจนเรารู้กัน ตัดย่นระยะทางของใจที่มันพ่นออกไปหาเหยื่อ จากโทษภายนอกเข้ามา เข้ามา จากโทษภายนอก โทษในชั้น โทษในชั้นอันละเอียด โทษในชั้นอันละเอียดอ่อนสุดในนี้ จากหยาบ จากกลาง จากละเอียด แล้วก็เห็นโทษของตัวเอง พลิกขึ้นมาเห็นโทษของตัวเอง พยายามค้นคว้า

ความสว่างไสวขนาดไหน มันก็ต้องแสrahmong โดยธรรมชาติของมัน

ความว่างขนาดไหน มันก็ต้องมีสิ่งอะไรเข้าไปขัดขวางความว่างนั้นได้

ถ้าเราค้นคว้า เราเห็นความแสrahmong มันจะจับตัวเองได้ หนี่ที่เป็นใหญ่ที่สุดคือหนี่ที่เราเองไปกั๊ยืมมา เรากับเจ้าหนี่ เพราะเราเป็นคนไปหาเรื่อง ถึงเป็นหนี่ ถ้าเราไม่ไปหาเรื่อง เราไม่ไปกั๊ยืมสิน เราไม่สร้างภาระหนี่ขึ้นมา หนี่จะเกิดได้อย่างไร แต่เดิมเราต้องไปใช้หนี่กับเจ้าหนี่ เพราะมันเป็นชั้นรักกับใจ แต่ปัจจุบันนี้ตัวเองต่างหากเป็นผู้กั๊ยืม ตัวเองต่างหากเป็นผู้ติด ตัวเองต่างหากเป็นผู้ไปติดข้องเขาทั้งหมด นี่ย้อนกลับมาดูตัวเอง

เห็นคน เห็นโทษของคน จับคน จับตัวคนจากภายในได้ เห็นคนจริงๆ

จากเดิมเห็นโทษจากภายนอก แล้วเข้ามาเห็นคนก่อน พอเห็นคนก็เห็นโทษของคน เห็นโทษของคนก็ต้องวิปัสสนาคน เห็นใหม่ การจับตนเองได้ เห็นโทษของคนนี้ประเสริฐที่สุด แล้วก็วิปัสสนาเข้ามา คุณคนสิ ดูตัวคุณ ดูตัวคุณ พอตอนนี้ทำลายคน มันจะพลิกทีเดียวผ่านไปเลย ทำลายเราด้วย เห็นคนด้วย เห็นโทษของคนแล้วปล่อยวางตนไว้ แม้แต่คนก็ต้องทำลาย

เราทำลายสิ่งอื่นๆ มาได้ทั้งหมด เราใช้คนอื่น เราใช้หนี่เขามาทั้งหมด เราใช้หนี่ เราใช้เจ้าหนี่ เราใช้เจ้าหนี่ แต่เรายังมีอยู่ เราก็ต้องสร้างตลอด ถ้าเราทำลายคนเสีย เราทำลายผู้ที่จะไปกั๊ยืม มันหมดสิ้นกันไป พอหมดสิ้นกันไป เป็นอิสระ ความที่เป็นอิสระ จิตนั้นมีอยู่แต่ปล่อยวาง

“อาสเวหิ” อาสวะทั้งหมดสิ้นไปจากหัวใจ ใจดวงนั้นเป็นใจที่บริสุทธิ์

“อาสเวหิ จิตฺตานิ” จิตนี้ จิตนี้ที่เป็นผู้ที่พ้นจากอาสวะ

“วิมูจิจิง สุตติ” วิมุตติ หลุดพ้นออกไปจากเจ้าหนี้ หนี้ที่เจ้าหนี้ด้วย แล้วหนี้ตัวเองด้วย

เห็นตน เห็นโทษของตน ปล่อยออกทั้งหมดเลย อันนั้นจิตดวงนี้ประเสริฐ

จิตดวงนี้ จากความเศร้าหมอง จากความทุกข์ ชีวิตนี้เกิดมาแล้วมีความทุกข์ เรานั่งคอตก เราเหนื่อยหน่าย เราเบื่อในชีวิตของเรา เราอยากจะหาความสุขของเรา ทุกคนปรารถนาความสุข แต่ไม่มีสมกับปรารถนาเลย สิ่งที่ไม่สมปรารถนาก็ปรารถนาทางโลกๆ สุขคือการใช้ชีวิตไปวันๆ หนึ่งเท่านั้น รอแต่วันตาย ตายแล้วก็ต้องไปเกิดใหม่ ตายแล้วไม่มีวันที่สิ้นสุด มันไม่สามารถตายจริง การตายจริงคือกิเลสตายไปจากใจ กิเลสที่มีหัวใจทั้งหมดสิ้นออกไปจากใจ มันกิเลสตาย พอกิเลสตายใจดวงนั้นไม่มีวันตาย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมตั้งแต่วันวิสาขะมา แล้วก็ใช้ชีวิตมาอีก ๔๕ ปี ไม่มีสิ่งใดๆ เข้าไปรบกวนในใจดวงนั้นได้เลย ๔๕ ปีสร้างประโยชน์ แล้ววันตาย ขณะที่จะปรินิพพาน สุภัททะเข้าไปถามปัญหา

“สุภัททะเธออย่าถามให้มากไปเลย ในศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล”

คนกำลังจะดับขันธปรินิพพานยังสอน เอาสุภัททะขึ้นมาเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเป็นองค์สุดท้ายขึ้นมาได้ ถ้าเราถึงที่ตายเราต้องวิตกกังวล เราต้องมีความทุกข์ในหัวใจ ผู้ที่กิเลสตายไปแล้ว จากหัวใจ กิเลสมันตายออกไปจากหัวใจ มันไม่มีกิเลสในหัวใจนั้น มันจะไปเศร้าหมองจากไหน มันจะไปมีสิ่งที่วิตกกังวลมาจากไหน

เราเกิด เราตาย กิเลสเกิด กิเลสตาย ตายแล้วก็เกิด เกิดก็เกิดในสถานะไหน ก็ความทุกข์อันปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้มีทุกข์ขนาดไหน การไปเกิดอีก ถ้าได้ภพของมนุษย์ก็จะเกิดได้ทุกขนาดนี้ เกิดบนสวรรค์ มันก็เกิดอีก มันก็ได้เกิดมีความสุข ความสุขของสวรรค์ ก็เหมือนกับเรามีสถานะเรามีความสุขอยู่ตลอดเวลาที่เท่านั้น เพราะอะไร เพราะแม้แต่สวรรค์ชั้นไหนก็มีอายุขัยของเขา ในสวรรค์ ในพรหม ขนาดพรหมอายุยืนขนาดไหนก็มีวันเสื่อม มีวันต้องแปรสภาพ ต้องหมุนออกมา แล้วเราก็ต้องมาสร้างขึ้นไป เพื่อจะเพิ่มบุญกุศลนั้นอีก

แต่ในเมื่อยังไม่ถึงพ้นจากวัฏฏะ สิ่งนี้เป็นเสปียงเดินทาง ดีคือดี ทำความดีคือเป็นสิ่งบุญกุศล เป็นความดีแน่นอน แต่ดีในบุญกุศลนั้นเพื่อเป็นบาทฐาน เป็นทาน แล้วก็มึศีล ศีลขึ้นมา ความปกติของใจ ศีลไม่ใช่ศีลที่เราไปขอศีล ศีลคือความปกติของใจ ถ้าใจมันเป็นปกติ มันก็พร้อมที่จะ

ทำให้ทำความสงบของมันขึ้นมาได้ มีศีลคือมีสมาธิ สมาธิก็มีปัญญา นี่มันถึงว่าเราควรจะ
 ค้นคว้าทำสิ่งที่ประโยชน์กับเราในชาตินี้ หมายถึงว่า สมกับสิ่งที่เรามีภพชะนะ มีภพชะนะคือมี
 หัวใจที่จะรองรับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานไว้แล้ว “ใจนี้เป็นใหญ่ ใจนี้เป็นประธาน สิ่งใด
 เกิดขึ้นจากใจทั้งหมด” มโนกรรมเกิดขึ้นก่อน เราจะทำการงานสิ่งใดก็แล้วแต่ต้องเกิดขึ้นจาก
 ความคิด เราต้องคิด ต้องจินตนาการขึ้นมา การขับเคลื่อนออกมาจากความคิด แล้วถึงเป็น
 กายกรรม วจีกรรม กรรมอันนี้จึงเกิดขึ้นออกมาจากความคิดอันนั้น แล้วถ้าความคิดอันนั้นมันไม่มี
 สิ่งใดเข้าไปเจือเป็นความเศร้าหมองในใจนั้นเลย มันก็คิด มันไม่คิดเลยมันจะปล่อยว่างหมดใน
 สถานะของเขา เพราะเขาไม่ต้องฟังสิ่งใดแล้ว

ธรรมคาปคิของใจ มันอาศัยสิ่งนี้สืบต่อ สืบเนื่องกัน แต่ถ้าใจที่พ้นออกไปจากอาสวะ
 ทั้งหมด เขาไม่ต้องมายุ่งกับอะไรเลย เขาจะอยู่ของเขาโดยเอกเทศเสรีภาพของเขา ไม่มีใครเข้าไป
 จับต้องสิ่งนั้นได้ แต่ในเมื่อยังมีชีวิตอยู่เป็น “สุอุปาทิเสสนิพพาน” ยังมีเศษส่วนของความคิดนั้น
 อยู่ มันกระเพื่อมออกมา คือว่ามันยังใช้พลังงานอันนี้ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอนอยู่
 ๔๕ ปีใช้อะไรสอน ก็ใช้ขั้นธกับธาตุ ๔ ขั้น ๕ ที่บริสุทธิ์นี้สอนโลก แต่ปุถุชนของเรา ร่างกายนี้
 สกปรกโสภณ แล้วความคิดนี้ไม่สะอาดอย่างนั้น ความคิดนั้นก็เลยเผาตนเอง ธรรมชาติที่เกิด
 ธาตุ ๔ และขั้น ๕ ของปุถุชน มันจะเผาตนเองให้มีความเร่าร้อนมีความทุกข์ ที่ว่าคอดก นั่งคอด
 คอดอยู่ตลอดเวลา

แต่พลังงานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนโลกอยู่ มีแต่ความเมตตา จิตนั้น
 มันพ้นออกไป มันเห็น เห็นเรื่องของทุกข์ เห็นเรื่องให้เกิดทุกข์ เห็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ เห็น
 ทุกข์ดับคือนิโรธะ เห็นเหตุเครื่องทำการดับทุกข์คือมรรค ใจนี้ผ่านอริยสัจออกมา มันเห็นอริยสัจ
 ตามความเป็นจริง เห็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ เห็นทุกข์ดับ เห็นเหตุที่จะสร้างวิธีการดับทุกข์ นี้
 พ้นออกไป แล้วก็ย้อนกลับมาดูสัตว์โลก สัตว์โลก สิ่งนี้ไม่มีการเห็น อริยสัจนี้รวมตัวกันหมด
 ทุกข์เกิดดับพร้อมกัน เกิดดับ เหตุเห็ดไม่เห็น มันจะเกิดดับพร้อมไป แล้วก็ตีโพยตีพายไป คิดวิตก
 กังวลว่าเราไม่มีวาสนา เราทำอย่างนั้นไม่ได้ เราไม่มีโอกาสที่จะสร้างผลงานอย่างนี้ขึ้นมา นี่มันก็
 ให้น้อยเนื้อต่ำใจไปตลอด

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นแล้ว พระสารีบุตร พระอัครสาวกต่างๆ เห็นตามนั้นไป ผู้หญิงเห็นก็ได้ ผู้ชายเห็นก็ได้ ภิกษุ-ภิกษุณีเห็นตามๆ กันไป มันเป็นที่ตรงนั้นแล้ว ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ถึงใจแล้ว ใจสะอาดเหมือนกัน เพศนี้มาแบ่งต่อเมื่อเราเกิดมาแล้วมันถึงมาแบ่งเพศ ถ้าตรงนั้นจะไม่มีการแบ่งเพศ ใจสะอาดเหมือนกันหมด

จากเริ่มต้นจากไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลเลย แต่เวลาเกิดแล้วค่อยมาแบ่งแยกเป็นสัตว์เป็นบุคคลทีหลัง พอแบ่งแยกเป็นสัตว์เป็นบุคคลทีหลังแล้วก็ตื่นโลก แล้วก็หมุนเวียนอยู่ในโลก แล้วก็วนเวียนอยู่ในโลกก็เป็นความทุกข์อยู่ในโลกนี้ตลอดไป ถ้าเราจะพ้นออก ทวนกระแสออกจากโลก ธรรมะเท่านั้น มีแต่ในสุภัตถะ “อยู่ในศาสนาไหน มีมรรคเท่านั้น”

มรรคอรียสังขัง มักจะนี้มีมรรคโค คือทางอันเอก ทางที่ผ่านพ้นออกไปจากโลก ทางที่ทอดผ่านออกไปจากโลก แล้วเราพยายามสร้างขึ้นมา มรรคนี้เป็นของบุคคลนะ มรรคเป็นมรรคของส่วนบุคคลนะ มรรคใครสร้างขึ้นมา ภาวนามยปัญญาใครเกิดขึ้นมา มรรคนั้นก็จะเกิด ถ้าใครไม่สร้างขึ้นมา มรรคขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมจักร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศธรรม ธรรมจักรๆ เทศน์ธรรมจักรๆ ขึ้นมา นั่นเป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างให้เราก้าวเดิน แล้วเราต้องสร้างมรรคของเราขึ้นมา เพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจของเรา มรรคเราสร้างเกิดขึ้นมาจากใจของเรา มันก็ชำระกิเลสในใจของเรา

มรรคนี้ ใจนี้ถึงเป็นประธาน ใจนี้เป็นประธาน ใจนี้เป็นเหตุ ใจนี้สิ่งใดเกิดก่อน ใจนี้รับรู้ก่อน กิเลสเกิดก่อน มันก็รับรู้ก่อน มรรคเกิดขึ้นก่อน มรรคสร้างขึ้นมาจากใจ มันก็เกิดขึ้นก่อน แล้วมันก็จะชำระกิเลสในใจของเราเรื่อยไปเรื่อยไป ถึงมรรคนี้เราถึงต้องสร้างขึ้นมา มรรคในตำรานั้นเป็นตัวอักษร ความดีริชชอบ ความเห็นชอบ ความเพียรชอบ การงานชอบ ชอบในการวิปัสสนา ทำสมณะก็สมณะชอบ ความสงบชอบ ชอบเข้าไป ทำวิปัสสนาก็วิปัสสนาชอบ ถึงเวลาทำความสงบก็ให้มันสงบเข้าไป ไม่คิดเพื่อให้มันฟุ้งซ่าน ไม่คิดให้มันไปกวนใจมัน ให้มันมีความสงบ ถึงเวลาวิปัสสนาก็วิปัสสนาชอบ

งานชอบก็มีทางฝ่ายสมณะชอบ กับงานวิปัสสนาชอบ ชอบก็หมุนเวียนกันไป ส่งเสริมกันไป ส่งเสริมกันมา จนเป็นความจะพ้นออกไปจากใจ ใจจะพ้นออกไปจากกิเลส จนกว่าใจนี้จะพ้น

ออกไปจากกิเลส เห็นใจจริงๆ จะเห็นตน เห็นใจต้องเห็นจากที่ว่ามีนละชั้นได้ทั้งหมดแล้วจะเห็นใจจริงๆ

“เห็นตน” เห็นตนจริงๆ แล้วก็เห็นโทษของตน เห็นโทษของตนเพราะตนตัวนี้แหละเป็นผู้พาเกิดพาดายในวัฏฏะ แล้วพอเห็นโทษแล้วปล่อยวางตามความเป็นจริง ก็เป็นอันที่สิ้นสุดกันเอวัง

เพิ่มเติมท้ายกัณฑ์

ต้องเห็นโทษจากภายนอกก่อน เห็นโทษจากภายนอก แล้วก็มาเห็นโทษจากชั้น จากภายใน เห็นโทษจากภายนอกแล้วมาเห็นโทษจากภายใน เห็นโทษจากภายในคือโทษของชั้นนอก-โทษของชั้นใน-โทษของชั้นอันละเอียด ถึงจะเห็นตน เพราะชั้นไม่ใช่ตน ชั้นกับจิต ชั้นเป็นชั้น จิตเป็นจิต เห็นจิตคือเห็นตน เห็นตนแล้วเห็นพ้นออกไปจากตน ต้องพ้นออกไปจากตนด้วย

ถึงว่าเห็นโทษจากภายนอก เห็นโทษจากภายใน เห็นโทษจากชั้นหยาบ เห็นโทษจากชั้นกลาง เห็นโทษจากชั้นอันละเอียด แล้วถึงเห็นตน เห็นตนพ้นออกไปจากตน พลิกตนออกไปจากอวิชชา อวิชชาอยู่กับตนนั้น ตนนั้นคือตัวอวิชชา ตัวตนนั้นคือตัวอวิชชา ตัวอวิชชาพลิกจะออกจากอวิชชาก็กลายเป็นวิชา

ไม่มีตน แต่มีจิต แต่มีความบริสุทธิ์ ตนนั้นไม่มี เพราะทำลายอวิชชาคือทำลายตัวตน ทำลายตัวมานะ ๕ ตัวตนนั้นคือตัวมานะใหญ่ มานะใหญ่คือมานะ ๕ ในสังโยชน์เบื้องบน ทำลายสังโยชน์เบื้องบน ความว่าง (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)